

LÁNCZ Irén

Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
Újvidék
lancz@nscable.net

A MONDATSZERKEZETEK SZEMANTIKAI INTERPRETÁCIÓJA

Semantic Interpretation of Sentence Structures

Semantička interpretacija rečeničnih struktura

A generatív nyelvelméletnek több modellje jött létre, mindegyikben kölcsönhatás van a szintaktikai forma és a jelentés szerkezete között. A modellek többek között abban különböznek egymástól, hogy a nyelvtan egyik komponense, a szemantikai komponens melyik szerkezetet interpretálja. *A mondattan elméletének aspektusaiban* a mélyszerkezethez kapcsolódik, ez a szerkezet határozza meg a tematikus viszonyokat. A hetvenes években a felszíni szerkezetet is, majd végül csak a felszíni szerkezetet interpretálja, ugyanis a jelentésnek vannak olyan aspektusai, melyek a felszíni szerkezetben alakítják a mondat jelentését (fókusz, koreferencia, előfeltevés). A modell alakulása során új fogalommal gazdagodik a modell, a Logikai Forma fogalmával, mely a mondat jelentésének részleges ábrázolása. A nyolcvanas évek kormányzás és kötés elméletének elveit részelméletek tartalmazzák, ezek egy része a jelentéssel kapcsolatos. A magyar mondat generatív leírása tartalmazza a grammatikai jelentéssel kapcsolatos szabályokat is.

Kulcsszavak: generatív grammatika, mélyszerkezet, felszíni szerkezet, szemantikai interpretáció, Logikai Forma

A grammatika részei szorosan kapcsolódnak egymáshoz. A szemantika és a szintaxis is kapcsolatba került egymással, mert a mondat jelentése nem független a szerkezettől. A mondatjelentés leírása ebből következően nem lehet független a szerkezet leírásától. A mondat szerkezettel kapcsolatos új meglátások a generatív nyelvelmélethez köthetők. A generatív nyelvelmélettel a grammatika az elmélet rangjára emelkedett, és a szintaxishoz hozzákapcsolódott a szemantika.

A nyelv grammatikája Chomsky értelmezésében szabályrendszer, amely „kifejezi a hangok és jelentések közötti megfelelést az adott nyelvben” (Chomsky 1982a, 101), és amely „meghatározza a mondatok jelentésére és hangzására vonatkozó tisztán nyelvi tudásunkat” (Chomsky 1985, 65). A grammatika egyik része a szemantikai komponens.

A múlt század hetvenes éveitől kezdődően a generatív nyelvelméletben a szintaktikai szerkezet és a szemantikai ábrázolás viszonyában többször történt változás. Az 1957-ben megjelent *Szintaktikai szerkezetek*ben a jelentés nem játszott szerepet. Bár ezzel kapcsolatban évekkel később Chomsky másként nyilatkozott. Elvetette, amit neki tulajdonítottak, hogy ti. a jelentés, a referencia és a nyelvhasználat vizsgálatát ki kell rekeszteni a nyelvészetből. Azt állította, hogy éppen az ellenkezőjét mondta, azaz azt, hogy „a szemantikai megfontolások lényeges szerepet játszanak a helyes nyelvelmélet kiválasztásában”, és a nyelvelméletnek a szemantikai jelenségeket is meg kell magyaráznia (Chomsky 1985, 61). Az 1965-ben megjelent Chomsky-mű, *A mondat elméletének aspektusai* a következőképpen mutatja be a nyelvtant: a nyelvtan részei a szótár, a kategoriális komponens, a felszíni szerkezet, a mélyszerkezet, a transzformáció és a két értelmező szerepet betöltő komponens, a fonológiai és a szemantikai komponens. A kategoriális komponens és a szótár a nyelvtan alapja. A nyelvtan meghatározza a felszíni szerkezeteket, melyeket fonológiai szabályrendszer interpretál. A posztlexikális szerkezeteket szemantikai szabályok képezik le szemantikai ábrázolásokra. A posztlexikális szerkezeteket nevezi Chomsky mélyszerkezetnek. A mélyszerkezetek tartalmazzák a szótári elemeket és grammatikai jegyeiket. A transzformációk rendszere frázisjelölőket hoz létre frázisjelölőkből, azaz az 1965-ös modell terminológiája szerint a mélyszerkezetből felszíni szerkezetet. Ez az elmélet a sztenderd elmélet. A fonológiai komponens fonológiai értelmezést rendel a felszíni szerkezethez, vagyis meghatározza, hogy a felszíni szerkezet egyes összetevőit alkotó morféimák milyen hangokból állnak, és azokon milyen fonológiai szabályok működnek. A szemantikai komponens a mélyszerkezetet értelmezi. Ez azt jelenti, hogy jelentést rendel a mélyszerkezethez, azaz meghatározza a mondat összetevőinek egymáshoz való viszonyát és a morféimák jelentése alapján a mondat jelentését. A szemantikai komponensnek ebben a keretben az a szerepe, hogy meghatározza a mondatösszetevők thematikus (théta) szerepeit, azaz a nyelvtani viszonyokat. „A vonzatok viselkedését azonos módon behatároló fogalmi szerepeket ugyanazon általánosabb szereptípus képviselőinek tekinthetjük, s ezeket a szereptípusokat **thematikus szerepeknek** nevezzük” (Kiefer 1992, 259). A Strukturális magyar nyelvtan mondattanának glosszáriuma így

határozza meg a fogalmat: „a fogalmi szerepek egy-egy osztályát jellemző grammatikai jegy, amely behatárolja a szereplőt megnevező bővítmény kifejezési lehetőségeit” (Kiefer 1992, 901). Thematikus szerep például az Ágens (cselekvő), az Experiens (a pszichikai folyamat átélője), a Patiens (a hatás, a változás elszenvetője), a Lokális (hely), az Instrumentum (a cselekvés eszköze), az Irány (a mozgás végpontja), a Jellemzett (a tulajdonság, állapot hordozója) stb. A tematikus szerepekből következtetni lehet a szintaktikai funkciókra. Szintaktikai funkciójukat tekintve az NP-k (a vonzatok) nem egységesek, vannak közöttük alanyok, tárgyak, határozók, és ezeket a funkciókat a régens rendeli hozzájuk. A théta-szerepeken a transzformációk nem változtatnak, a főnévi csoportok szerepei akkor is azonosak maradnak, ha különböző felszíni szerkezetekben jelennek meg.

A generatív nyelvelmélet szerint tehát kölcsönhatás van a szintaktikai forma és a jelentés között, vagyis a mondat formájának egy része releváns a jelentés szempontjából (Riemsdijk–Williams 1986, 82).

Ennek a koncepciónak voltak támogatói, de voltak olyanok is, akik a jelentéskomponens szerepét a szintaktikai szerkezetek értelmezésében másként látták. Ebből következően viták zajlottak a szemantikai összetevőről. Érvek egész sorát fogalmazták meg a grammatikaelmélettel foglalkozók, és a Chomskyétól eltérő megoldásokat javasoltak.

Az egyik új megoldás a nem szintaktikai, hanem szemantikai alapú elmélet volt. Ez az elmélet *generatív szemantika* néven vált ismertté, de végül is nem lett maradandó elmélet, mert nem igazolt tényeket. Az elmélet kidolgozói más témák felé fordultak, nem finomították, tehát a generatív szemantika csillaga gyorsan leáldozott. Lakoff például a kognitív tudomány felé fordult, Ross is mással kezdett foglalkozni stb.

Jackendoff, a sztenderd elmélet első kritikusa mutatta ki, hogy a felszíni szerkezet fontosabb szerepet játszik a szemantikai interpretációban, mint feltételezték. A modell általános kerete tehát módosításra szorult. A hetvenes években Chomsky maga is újragondolta, hogy melyik szerkezethez kell kapcsolni a szemantikai komponens.

Katz és Postal is kidolgozott egy modellt, melynek szintén hatása lett arra, hogy a hetvenes években Chomsky módosította a sztenderd elméletet. A módosított változat lényege, hogy a szemantikai komponens nemcsak a mélyszerkezethez kapcsolódik, nemcsak azt interpretálja, hanem a felszíni szerkezetet is. Példákkal igazolható ugyanis, hogy a jelentés nemcsak a mélyszerkezetben dől el, hanem a felszíni szerkezetnek is vannak olyan tulajdonságai, melyek alakítják a mondat jelentését. Chomsky olyan érveket sorol fel, melyek „azt

bizonyítják, hogy a felszíni szerkezet tulajdonságai valóban rendelkeznek is ilyen szereppel” (Chomsky 1982a, 140). Ezek a tulajdonságok a fókusz és az előfeltevés. A fókusz a felszíni szerkezet határozza meg, és ez az intonációs középpontot tartalmazó szerkezet. Ez azt jelenti, hogy a fókusz a mondat főhangsúlyos helye. Attól függően, hogy melyik szerkezet kerül fókuszba, különbözik a mondat jelentése, a mondathoz kapcsolódó előfeltevés azonban azonos marad.

Például:

- (1) J. a ”**dolgozószobájában** ír verset?
- (2) A ”**dolgozószobájában** ír J. verset?
- (3) J. ”nem a **dolgozószobájában** ír verset.
- (4) ”Nem a **dolgozószobájában** ír J. verset.

Chomsky példáinak magyar fordításában is a **dolgozószobájában** szó a fókusz, azzal hogy (3)-ban és a (4)-ben a tagadószón van a főhangsúly. Az előfeltevés az, hogy J. valahol verset ír.

Vagy:

- (5) A világrészek ”**csöndesen** úsznak a hűvös vizeken.
- (6) A ”**hűvös vizeken** úsznak a világrészek csöndesen.
- (7) A ”**világrészek** úsznak csöndesen a hűvös vizeken.
- (8) ”**Úsznak** a világrészek csöndesen a hűvös vizeken.

Az ige előtt álló mondatösszetevőkön van a főhangsúly, mert ez van fókusz helyzetben. A mondatok, bár ugyanazokat a szavakat tartalmazzák, nem ugyanazt jelentik. Például az eredeti verssorban (József Attila versében), az (5)-ben a mondat azt jelenti, hogy csöndesen, és nem máshogy úsznak a vízben a világrészek, a (6)-ban pedig, hogy a hűvös vizeken úsznak, és nem másutt. A (8)-ban a fókuszpozíció nincs kitöltve, az ige lett a fókusz.

1975-ben újabb megoldást javasolt az elméletalkotó. A *Reflexiók a nyelvről* című könyvében már csak a felszíni szerkezetet értelmezi a szemantikai komponens. A kiterjesztett sztenderd elmélet (KSzE) szerint tehát a felszíni szerkezet az elsődleges forrása a szemantikai interpretációnak. A korábbi elgondolás azonban nem törlődött, a KSzE meghagyja a mélystruktúra szerepét a jelentés alakításában, egyetlen szerepet tulajdonítva neki, a tematikus viszonyok ábrázolását. A kiterjesztett sztenderd elmélet szerint – írja Chomsky – a bázis újráíró szabályai mélystruktúrákat generálnak, s ezekbe a mélystruktúrákba vezetjük be a lexikai elemeket. „Az ige és a vele grammatikai kapcsolatban álló főnévi csoportok tematikus viszonyai ezen a szinten vannak meghatározva.

A többi szemantikai tulajdonságot olyan szabályok határozzák meg, amelyek a felszíni struktúra szintjén működnek” (Chomsky 1985, 98). Ezek a tulajdonságok a tagadás és kvantorok hatóköre, a fókusz, a preszuppozíció, valamint a koreferencia. Ebből következően a fenti példák esetében sem a mélyszerkezetben, hanem a felszíni szerkezetben dől el, hogy melyik mondatösszetevő lesz fókuszhelyzetben.

Chomsky Jackendoffra hivatkozva beszél a tagadás és kvantorok hatóköréről. Jackendoff ugyanis több tanulmányában amellet érvelt, hogy „sok szemantikai jelenség legkönnyebben a felszíni szerkezet alapján magyarázható meg. Közelebről azt vetette fel (Jackendoff 1967), hogy az olyan logikai elemek, mint a tagadás és a kvantorok hatókörét [scope] a felszíni szerkezet határozza meg” (Chomsky 1982a, 130).

(9) Nem sok nyíl találta el a céltáblát.

(10) Sok nyíl nem találta el a céltáblát.

(11) Nem sok nyíl nem találta el a céltáblát.

A (11)-gyel kapcsolatban Chomsky megjegyzi, hogy grammatikailag helytelen, de erre is lehet pontos értelmezést találni. A (9) és (10) jelentése különböző, és ha feltételezzük, hogy közös a mélyszerkezetük, „akkor a mélyszerkezet nem határozhatja meg a jelentést” (Chomsky 1982a, 131). A tagadás hatókörét a *nem*-nek a felszíni szerkezetben elfoglalt helye határozza meg.

Jackendoff példái között vannak például ezek:

(12) Nem sok tüntetőt tartóztatott le a rendőrség.

(13) Sok tüntetőt nem tartóztatott le a rendőrség.

A magyarban a tárgy előtt van a kvantor (az angolban az alany előtt). A (12)-ben a fókuszos kifejezésre vonatkozik a tagadás, itt mondatrésztagadó operátorként értelmezzük a *nem*-et, a (13)-ban az igei szerkezetet tagadja, tehát mondattagadásról van szó. A két mondat között jelentéskülönbség van, mely a tagadószó hatóköréből következik. Megfigyelhetjük, hogy a kétféle tagadásnál különbözik a kvantor és a tagadás sorrendje.

„Mondattagadás esetén a tagadószó helye a V' mondatszakasz előtt van, feltehetőleg a V' csomóponthoz csatolt pozícióban” (Kiefer 1992, 148). Ami megelőzi és vezérli a V' csomópontot, a fókusz, a kvantor vagy a kérdő operátor, kívül esik a tagadószó hatókörén.

(14) [_SKata [_{V_P}kinek [_Vnem [_Vadta oda a könyvet?]]]]

A (14)-ben a kérdőszo a fókusz, ez a mondat főhangsúlyos része, az ige és az őt megelőző tagadószo is hangsúlytalan.

A tagadószó kerülhet a fókusz elé is, mint a (12)-ben, vagy a következő példában:

(15) Kata "nem a barátnőjével találkozott.

A *nem* fonológiailag összeolvad a fókusszal, és átveszi hangsúlyát.

A magyar mondat tagadásának szabálya az is, hogy a mondatrésztagadó és mondattagadó *nem* tagadószó egyszerre, egy tagmondaton belül is megjelenhet:

(16) Kata "nem a barátnőjével nem találkozott.

A kvantort tartalmazó kifejezésekre is érvényes, hogy a feltételezett kvantorpozíció összhangban van a hatókör-értelmezés elveivel: 1) az operátorok vezérlik hatókörüket és 2) az operátorok megelőzik hatókörüket (Kiefer 1992, 139, 142). Ha a VP-hez csatoljuk, nem vonatkozhat az őt megelőző szerkezetre. A kvantált kifejezések kötelezően hangsúlyosak.

(17) "Minden jelentkező beiratkozott.

(18) Az igazgató "minden jelölttel elbeszélgetett.

A *minden*, *mindegyik*, *összes* univerzális kvantorok, a *sok*, *félíg*, *jól* nem univerzális kvantorok, és a negatív értelmű *sem* kvantor szórendjére nem ugyanazok a megszorítások érvényesek.

A koreferencia az ugyanarra a dologra vagy személyre való utalást, az azonos vonatkozást jelenti.

(19) Kata megnézte magát a tükörben.

A *magát* visszaható névmás visszautal Katára, vele koreferens.

(20) Megtetszett egy tarka ruha, azt vettem meg.

(21) A csapnál találsz egy kannát, azt hozd ide.

(22) „Lőcse szepesi polgárai nem nyüzsögtek hangosan, de a városházán ők voltak az urak” (Balázs Béla).

A (20)–(22)-ben névmási koreferencia van, az *azt* és az *ők* egyúttal visszautal az első tagmondat főnévére.

(23) Ha külföldi barátainak ír is olyasmit, hogy fia sokat ígérő munkán dolgozik, maga már nem igen hisz János »beharangozásai«-ban; [...]. A Németh László-idézetben a *fia* köznévfő és a *János* tulajdonnévfő vonatkozik ugyanarra a személyre.

A KSzE-be épült be a *nyom* fogalma, amely a transzformációval (α -mozgatással/WH elmozdítással) a felszíni szerkezetben a megfelelő helyre került elem helyzetét jelöli, azaz indexeljük az elmozdított elemet, és az üresen hagyott helyet is ugyanazzal az indexszel látjuk el, így nyomon követhetjük, mit honnan

hova mozgattunk. A nyomjel-elmélet keretei között Chomsky továbbmegy: „a szemantikai reprezentáció teljességét, a tematikus viszonyokat is levezethetjük bizonyos értelemben a felszíni struktúrából” (Chomsky 1985, 99). Ezt a *Reflexiók a nyelvről* című könyvében fejti ki: „a nyomjel-elmélet tehát lehetővé teszi, hogy a felszíni szerkezetbe átmentsük a levezetések kiindulópontján vagy bármely más közbülső stádiumában megjelenő frázisjelölők bizonyos tulajdonságait” (Chomsky 1982b, 380). A nyomokkal ugyanis rekonstruálhatók a bázisszabályokkal meghatározott tematikus viszonyok.

E modell új fogalma a Logikai Forma (LF) is, mely a felszíni szerkezetből vezethető le, és mely „egy mondat jelentésének részleges ábrázolása. A mondat úgynevezett szerkezeti jelentését tünteti fel, elvonatkoztatva a jelentés olyan más összetevőitől, mint a lexikai elemek jelentése vagy a mondatok »helyénvaló alkalmazásának« feltételei” (Riemsdijk–Williams 1986, 175). A Logikai Forma elmélete is bizonyítja, hogy a jelentés összefügg a szerkezettel. Az LF elmélete arra épül, hogy „a jelentésnek van olyan önálló és összefüggő részelmélete, amely a »szerkezeti jelentéssel« foglalkozik” (Riemsdijk–Williams 1986, 176). A szemantikai interpretáció első lépcsőjén jön létre a mondat jelentésének részleges ábrázolása. Az LF nyelvi szabályok által meghatározott szemantikai tulajdonságokat tartalmaz.

A szemantikai interpretációnak van egy második lépcsője is, amikor a mondat értelmezésébe bekapcsolódnak a világgal kapcsolatos ismeretek és hiedelmek is. Chomsky tehát nem állt meg a szerkezeti jelentésnél, az LF 2. lépcsőjének bevezetésével a mondatban kifejezett jelentések és tágabb összefüggéseik is szerepet kapnak.

A nyolcvanas évek generatív modellje a *kormányzás és kötés elmélete* (LGB), mely a modellt alkotó két elmélet alapján kapta nevét. Ennek az elméletnek újabb változata az *elvek és paraméterek elmélete* (PP). Az elnevezést az motiválja, hogy a mondatok jólformáltságát a szabályok működésére vonatkozó *elvek* biztosítják, a nyelvi változatosság pedig az elvek működését illetően néhány opcióra, *paraméterre* szűkül. A paraméterek a lexikon tulajdonságaira szorítkoznak, és a D szerkezetből (korábban mélyszerkezetből) kiinduló mondatépítésnek arra a pontjára, amelynél a fonetikai formára képezi le a rendszer a szintaktikai struktúráját.

Az LGB-ben több olyan elv/elmélet van, amely a jelentéssel kapcsolatos. A *théta-elmélet* a théta-szerepek elmélete, mely a vonzatkerettel kapcsolatos, és a régensek (vonzók) és vonzataik szemantikai viszonyát jellemzi, és meghatározza a bővítmény kifejezési lehetőségeit. A *kormányzáselmélet* és az *esetelmélet* is a régens–vonzat viszonyra vonatkozik, a *kötéselmélet* a koreferencia-viszonyokat rendezzi, a *hatókör elve* arra vonatkozik, hogy meddig terjed az adott operátor által jelölt művelet, például a tagadás.

A szerkezeti jelentés kérdései mellett a lexikai egységek jelentésének ábrázolása is megjelenik a generatív nyelvelméletben, a sztenderd elméletben. Ebbe az elméletbe beépült Jerrold Katz és Jerry Fodor 1963-ban megjelent *The Structure of a Semantic Theory* (Egy jelentéselmélet szerkezete) címmel megjelent jelentéselmélete. A szerzőpáros a lexikai egységek jelentését szemantikai jegyekkel írja le, és ezt átvette Chomsky. Egy jegy vagy érvényes a lexikai egységre, vagy nem. A szóosztályokat elvont tartalmi jegyek (szemantikai markerek) segítségével lehet szubkategorizálni. A lexikai egységben nélkülözhetetlen a hang és a jelentés kapcsolatára és a lexikai egység szubkategorizálására vonatkozó információ. Ezek a megállapítások megmaradtak az 1995-ös Minimalista Programban is. A lexikai kategóriákkal kapcsolatos információk e szerint a modell szerint a tematikus jegyek, a szám, a személy, a nem, az idő és a mód.

A generatív nyelvelmélet, bár többször megújult, és a kognitív tudomány korábban kognitív elméletnek deklarálja magát, fokozatosan elveszítette uralgó pozícióját. A lexikalista elméletek váltották fel, melyekben az a közös vonás, hogy a lexikai egységek állnak a mondatábrázolás középpontjában, abból kiindulva, hogy minden fontos információ a szavakban van kódolva. A szerkezeteknek és jelentésüknek szoros kapcsolata azonban továbbra is a kutatás tárgya – újabban funkcionális kognitív megközelítéssel (vö. Andor 2013, Tolcsvai Nagy–Tátrai 2012.)

Irodalom

- Andor József. 2013. A funkcionális és kognitív szemléletű nyelveírásról: Beszélgetés a 60 éves Tolcsvai Nagy Gábor akadémikussal. In *A megismerés és az értelmezés konstrukciói: Tanulmányok Tolcsvai Nagy Gábor tiszteletére*, szerk. Kugler Nóra–Laczkó Krisztina–Tátrai Szilárd. 17–35. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Chomsky, Noam. 1982a. Mélyszerkezet, felszíni szerkezet és szemantikai interpretáció. In *Szemantikai a generatív grammatikában (Szöveggyűjtemény)*, szerk. Havas Ferenc. 101–140. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Chomsky, Noam. 1982b. Reflexiók a nyelvről. In *Szemantikai a generatív grammatikában (Szöveggyűjtemény)*, szerk. Havas Ferenc. 349–381. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Chomsky, Noam. 1985. *Generatív grammatika. (Beszélgetések Mitsou Ronat-val)*. Budapest: Európa Könyvkiadó.
- Chomsky, Noam. 1986. A mondatelméletének aspektusai. In *Modern nyelvelméleti szöveggyűjtemény, VI. Első rész*, szerk. Antal László. 111–319. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Kiefer Ferenc szerk. 1992. *Strukturális magyar nyelvtan. 1. kötet, Mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Riemsdijk van, Henk–Williams, Edwin. 1986/1990: *Bevezetés a generatív grammatika elméletébe*, szerk. Antal László. Modern nyelvelméleti szöveggyűjtemény VI. Második rész. Budapest: Tankönyvkiadó.

Tolcsvai Nagy Gábor–Tátrai Szilárd szerk. 2012. *Konstrukció és jelentés: Tanulmányok a mai magyar nyelv funkcionális kognitív leírására*. Budapest: Eötvös József Tudományegyetem.

SEMANTIC INTERPRETATION OF SENTENCE STRUCTURES

Generative language theory has several models; in each one of them there is interaction between the syntactic form and structure of meaning. The models differ from each other among other things on determining which structure is interpreted by one of the grammar components: the semantic component. In *Aspects of the Theory of Syntax* deep structure gives the semantic component of a sentence; it is the deep structure which determines thematic relations. In the model developed in the 1970s, surface structure also has this role, while according to a newer conception only the surface structure is interpreted by the semantic component; namely, meaning has certain aspects which form the meaning of the sentence in the surface structure, (focus, coreference, presupposition). As the model was developed further, it became enriched by a new concept, the concept of the Logical Form, which is a partial representation of the meaning of a sentence. The principles of the theory of the 1980s, the theory of Government and Binding are included in partial theories, and some of these refer to meaning. The Structural Hungarian Syntax, which is theoretically based on the theory of government and binding, also includes rules relating to grammatical meaning.

Keywords: generative grammar, deep structure, surface structure, semantic interpretation, Logical Form

SEMANTIČKA INTERPRETACIJA REČENIČNIH STRUKTURA

Generativna gramatika ima više modela. U svakom modelu postoji uzajamna povezanost sintaksičke forme i strukture značenja. Modeli se razlikuju u izboru sintaksičke strukture za interpretaciju semantičke komponente. U knjizi *Aspects of the Theory of Syntax* semantička komponenta interpretira dubinsku strukturu i ova struktura određuje tematske odnose. U modelu iz 70-ih godina interpretira i površinsku strukturu, a u kasnijim modelima samo površinsku strukturu, pošto ona poseduje aspekte koji formiraju značenje rečenica (fokus, koreferencija, presupozicija). U generativnom modelu se pojavljuje i pojam „logička forma“ koja delimično prikazuje značenja rečenice. Teorija iz 80-ih godina, sadržana u delu *Lectures on Government and Binding*, sadrži nekoliko principa koji su povezani sa značenjem. I generativni opis mađarske rečenice se temelji na pomenutoj teoriji te sadrži pravila povezana sa značenjem.

Cljučne reči: generativna gramatika, dubinska struktura, površinska struktura, semantička interpretacija, logička forma